

Η ΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΜΕΘΩΝΗΣ

Παναγιώτης Φουτάκης

Δρ Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Σορβόνης

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί τμήμα ευρύτερης εργασίας στο πλαίσιο της αναστήλωσης του κάστρου της Μεθώνης. Το αντικείμενο αυτής της εργασίας είναι η μελέτη των λιονταριών και η ταύτιση των θυρών που διατηρούνται στο κάστρο από τους ενετικούς χρόνους, καθώς και η συνθετική παρουσίαση συμπερασμάτων για ιστορικά, αρχιτεκτονικά και ηθιογραφικά στοιχεία που μια τέτοια μελέτη μπορεί να προσφέρει. Όσοι αρχαιολόγοι, ιστορικοί, αρχιτέκτονες, μηχανικοί ή ερευνητές ασχολήθηκαν με το κάστρο της Μεθώνης –κυρίως ξένοι και λίγοι Έλληνες– είχαν και έχουν ως σημείο αναφοράς τους τον κατάλογο των ενετών αξιωματούχων της Μεθώνης, τον οποίο συνέταξε ο γερμανός ιστορικός Karl Hopf το 1873. Ωστόσο, διαπιστώνοντας σε αυτόν τον κατάλογο αλλού κενά, αλλού ασάφειες και αλλού λάθη, ο υπογράφων αναγκάστηκε να καταρτίσει έναν καινούργιο κατάλογο των ενετών αξιωματούχων της Μεθώνης, ώστε να είναι εφικτή και έγκυρη η ταύτιση των θυρών του κάστρου. Με δεδομένο τον καθοριστικό ρόλο που ένας τέτοιος κατάλογος παίζει για τα συμπεράσματα της αρχαιολογικής και ιστοριογραφικής έρευνας, το άρθρο που ακολουθεί ασχολείται με αυτόν τον κατάλογο, καθώς και με τον τρόπο εξέλιξης και οργάνωσης της διοίκησης της Βενετίας στη Μεθώνη ανά εποχή και ανά αξίωμα. Μετά το Βυζάντιο, τη Φραγκία, τη Βενετία, την Οθωμανική αυτοκρατορία και την Εγκατάλειψη που διαδοχικά κυβέρνησαν το κάστρο, έρχεται η ώρα της Ιστοριογραφίας να στήσει το στρατηγείο της. Να το αποικίσει με το σεβασμό που σήμερα ξέρει ότι οφείλει σε έναν χώρο φορτισμένο με τις μνήμες του κάστρου της Μεθώνης.

Ο θυρός του Marco Corner, φρουράρχου Μεθώνης το 1405. Βρίσκεται σε τόξο θολωτής κατασκευής που στηρίζει επιχωμάτωση του parapetto του κάστρου πίσω από τον προμαχώνα Lionelato. Η θέση του είναι μεταγενέστερης χρήσης σε λανθασμένη εκκλιμένη στάση: τοποθετήθηκε ως οικοδομικό υλικό από τους Τούρκους σε στάση που υποδηλώνει ήττα και θάνατο για την οικογένεια Corner.

Aν και στα χαρτιά η Μεθώνη περιήλθε στη Βενετία το 1204 με το μίσρασμα της λείας της Δ' σταυροφορίας, στην πράξη ο φράγκος πρίγκιπας Geoffroi de Villehardouin την παραχώρησε το 1206, με οριστική επιβεβαίωση το 1209. Έτσι, κατά τη διάρκεια δύο περιόδων, από το 1209 έως το 1500 και από το 1686 έως το 1715, η Μεθώνη βρέθηκε υπό ενετική διακυβέρνηση. Τα σώματα της πολιτικής εξουσίας της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας –κατά κύριο λόγο το Μέγα Συμβούλιο (Maggior Consiglio), η Γερουσία (Senato) και το Συμβούλιο των Δέκα (Consiglio dei Dieci)– εξέλεγαν σε τακτά χρονικά διαστήματα αξιωματούχους για το κάστρο, οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι, στο βαθμό των αρμοδιοτήτων του κάθε αξιώματος, για την καλή διατήρηση, λειτουργία και ενίσχυση του.

Μια προκαταρκτική διεκδίκηση σε ό,τι αφορά τη μεταβίβαση αυτών των αξιωμάτων στα ελληνικά επιβάλλεται. Θα δοθεί έμφαση περισσότερο στο πνεύμα και λιγότερο στην κατά λέξη μετάφραση. Με αυτό τον τρόπο προσπαθώ να αποδώσω περισσότερο το περιεχόμενο της αρμοδιότητας ενός τίτλου και λιγότερο την ετυμολογία του πιστότητας. Η συχνά παρατηρούμενη εύκολη λύση της αναγραφής με ελληνικούς χαρακτήρες των ιταλικών όρων είναι μια αδόκιμη τάση πρόκρισης της στείρας επανάληψης σε βάρος της αισιαισθητικής κατανόησης. Οι λέξεις καστελλάνος, βαίλος ή κομπερένγκος δεν λένε τίποτα ως έννοιες, παρά μόνο σε όποιον έχει μελετήσει τη διάρθρωση και το περιεχόμενο της ενετικής κρατικής μηχανής. Ακόμη και αυτόν, όμως, μπορούν να τον προβληματίσουν γιατί, για παράδειγμα, ο castellano ήταν αξίωμα, το περιεχόμενο του οποίου διέφερε ανάλογα με την περιοχή της ενετικής επικράτειας.

Τον όρο *castellano*, ο οποίος δηλώνει τον ανώτερο πολιτικό και στρατιωτικό υπεύθυνο της Μεθώνης κατά την πρώτη ενετική περίοδο, τον αποδίδω με τον όρο *κυβερνήτης*, άσχετα εάν ετυμολογικά το *castello*-φρούριο θα ταίριαζε με το *castellano*-φρούραρχος, που ωστόσο δεν αποδίδει την αρμοδιότητα του τίτλου στη Μεθώνη. Εξάλλου, ο *castellano* της Μεθώνης δεν είχε καμία σχέση, από άποψη διοικητικών ευθυνών, με κάποιον *castellano* της Εύβοιας ή της Κρήτης. Ενώ ένας *castellano* της Εύβοιας υπαγόταν στον *βαίλο*-διοικητή της Εύβοιας ή ένας *castellano* της Κρήτης στο ρέκτορα ή προβλεπτική της περιοχής του, ο οποίος με τη σειρά του υπαγόταν στο δούκα της Κρήτης, ο *castellano* της Μεθώνης υπαγόταν κατευθείαν στα πολιτικά σώματα της Βενετίας, από τα οποία έπαυρε και τις οδηγίες. Η ενετική Γερουσία απευθυνόταν στο δούκα της Κρήτης, στο διοικητή της Εύβοιας και στους *castellani*-κυβερνήτες της Μεθώνης και της Κορώνης, αλλά όχι στους *castellani*-φρούραρχους της Εύβοιας ή της Κρήτης.

Τον όρο *capitano*, ο οποίος δηλώνει τον στρατιωτικό οργανωτή του φρουρίου της Μεθώνης, τον αποδίδω με τον όρο *φρουράρχος*.

Τον όρο *capitano di borgo*, ο οποίος δηλώνει τον υπεύθυνο της οχυρωμένης πόλης της Μεθώνης, διαχωρισμένης με τείχος από το φρούριο, τον αποδίδω με τον όρο *διοικητής πόλης*.

Τον όρο *camerlengo*, ο οποίος δηλώνει τον υπεύθυνο της διαχείρισης των οικονομικών πό-

ρων, τον αποδίδω με τον όρο *διαχειριστής*.

Για τους όρους *consigliere*, *provveditore*, *retto* ακολουθεί η συνήθη μετάφραση, αντίστοιχα, *σύμβουλος*, *προβλεπτής*, *ρέκτορας*, με την υπογράμμιση ότι οι *consigliere*-σύμβουλοι ήταν στην πραγματικότητα οι συγκυβερνήτες της Μεθώνης μαζί με τον *castellano* κυβερνήτη.

Οι πληροφορίες που ακολουθούν για την ενετική διοίκηση του κάστρου της Μεθώνης δεν προέρχονται από κάποιο βιβλίο με αυτό το αντικείμενο (δυστυχώς κάτι τέτοιο δεν υπάρχει), αλλά από τα στοιχεία που συγκέντρωσα μελετώντας τις αποφάσεις της Γαληνοτάτης προς τη Μεθώνη ή την Κορώνη, καθώς και την αλληλογραφία των δύο κάστρων προς τη Βενετία. Η έλλειψη εργασιών, οι οποίες να δίνουν το ξεκίνημα, την εξέλιξη και τη διάρθρωση ανά αξίωμα της ενετικής διοίκησης στη Μεθώνη, είναι ακόμη πιο αισθητή εάν ληφθούν υπόψη οι ιδιαίτερότητες που παρουσίασε ο τρόπος άσκησης της εξουσίας της *Serenissima Repubblica di Venezia* στη Μεθώνη σε σχέση με άλλες περιοχές της ενετικής επικράτειας, σε διάφορα σημεία της νότιας βαλκανικής χερσονήσου, που τότε ονομαζόταν Ρωμανία.

Στη διάρκεια της πρώτης ενετικής περιόδου του κάστρου, 1209-1500, τα σώματα της πολιτικής εξουσίας στη Βενετία εξέλεγαν στην αρχή τρεις κυβερνήτες συνυπευθύνους και για το κάστρο της Μεθώνης και για το κοντινό της Κορώνης, με την υποχρέωση να εναλλάσσονται κάθε 8 μήνες σε κάθε κάστρο. Γρήγορα εντούτοις, από το δεύτερο μισό του 13ου αιώνα, η αυξανόμενη εμπορικοοικονομική και στρατιωτική σημασία των δύο αυτών οχυρωμένων θέσεων οδήγησε τη Βενετία να τις τοποθετήσει στους πρωταρχικούς γεωπολιτικούς της χώρους, αποκλώντας τη Μεθώνη και την Κορώνη «*castra que dici possunt oculus dexter status nostri*»¹ και «*oculi capitales de la Commune*»².

Οι διορισμοί των τριών κυβερνητών με οκτάμηνη εναλλαγή στα δύο κάστρα γίνονταν ανά διετία, χρονικό διάστημα που συχνά παραβιάστηκε εξαιτίας έκτακτων γεγονότων, προσωπικών των αξιωματούχων ή ιστορικών της εποχής, και αποτελούσαν την, για έναν αιώνα, πρώτη μορφή τριαρχίας ως διοίκησης της Μεθώνης και της Κορώνης. Από το 1308, όμως, διοριζόνταν πλέον δύο κυβερνήτες ανά διετία στη Μεθώνη και στην Κορώνη, οι οποίοι έφεραν τον ίδιο τίτλο και με την ίδια σειρά, *castellano* di Coron e Modone και όχι *castellano* di Modon e Corone, προφανώς λόγω ευκολίας προσφοράς και συνήθειας.

Θεωρητικά η διετής θητεία των δύο κυβερνητών στη Μεθώνη και την Κορώνη έπρεπε να μεταφραστεί σε δωδεκάμηνη παραμονή ανά κάστρο. Στην πράξη αυτό συνέβη τις περισσότερες φορές – αλλά όχι πάντα – με εναλλαγή τους στα δύο κάστρα, ούτως ώστε στη λήξη της διετούς θητείας τους να έχουν κυβερνήσει και τα δύο, ενώ συνέβη επίσης κάποιος κυβερνήτης, μετά την πάροδο ορισμένων ετών, να επανέλθει από την ενετική εξουσία για νέα θητεία στο ένα από τα δύο κάστρα ή και στα δύο διαδοχικά, ανεξάρτητα από το εάν είχε ήδη διατελέσει κυβερνήτης του ενός μόνον ή διαδοχικά και των δύο κάστρων. Μαζί με τους δύο κυβερνήτες δωδεκάμηνης θητείας ανά κάστρο, διοριζόταν και μια ομάδα *consigliere*-συμβούλων, άλλοτε τρεις άλλοτε

Κάτω από το λέοντα της Βενετίας, δύο θυροί του Antonio Bonomi, φρούραρχου Μεθώνης το διάστημα 1497-1499, και το οικόσημο (θυρεός, κράνος, αρχαία, γοτθική περιτύλιξη) του Vitale Miari, εκτακτού προβλεπτή και στη συνέχεια κυβερνήτη Μεθώνης το 1406. Βρίσκονται στο ένα τμήμα του πύργου Storpa, στο ανατολικό τείχος του κάστρου. Το λιοντάρι και οι δύο θυροί διατηρούνται στην αρχική τους θέση. Το οικόσημο τοποθετήθηκε σε άλλη θέση από τους ίδιους τους Ενετούς, όταν ενίσχυση του πύργου Storpa υπαγόρευσε αλλαγή της διαμόρφωσης της πρόσοψής τους.

δύο ανά κάστρο, των οποίων οι αρμοδιότητες ήταν πολύ σημαντικότερες από ό,τι η σημερινή έννοια του συμβούλου υπαινίσσεται. Οι τρεις, και συχνότερα δύο σύμβουλοι του κυβερνήτη του κάστρου, δεν ήταν απλοί διοικητικοί υπάλληλοι, αλλά οι συγκυβερνήτες, οι οποίοι μαζί με τον κυβερνήτη ενόρκωναν την ενετική εξουσία που διατηρήθηκε σε αυτή τη μορφή στη Μεθώνη έως το 1460. Η πολιτικά υψηλή θέση των συμβούλων φαίνεται και από το ότι ο κυβερνήτης αντάλλαζε με τους συμβούλους την κατοικία του στη διάρκεια της θητείας τους. Έτσι, μετά την τριαρχία των τριών castellani-κυβερνητών για το διάστημα 1209-1307, ακολούθησε η τριαρχία ενός castellano-κυβερνήτη με δυο consiglieri-συμβούλους για το διάστημα 1308-1460.

Από το πρώτο μισό του 15ου αιώνα, με την επιπλέον οχυρωματική ενίσχυση της Μεθώνης, επήλθε σαφής διοικητικός διαχωρισμός ανάμεσα στη Μεθώνη και στην Κορώνη, με διορισμό διαφορετικών κυβερνητών στα δύο κάστρα, οι οποίοι έφεραν τους χωριστούς τίτλους αντίστοιχα castellano di Modone ή castellano di Corone. Στη Μεθώνη, ο castellano-κυβερνήτης με τους δύο consiglieri-συμβούλους αποτελούσαν την κορυφή της διοίκησης του κάστρου και πλαισιώνονταν από επίσης εκλεγμένους από τα σώματα της ενετικής εξουσίας αξιωματούχους: έναν capitano, το αντίστοιχο του φρούραρχου, και έναν camerlengo-capitano di borgo, το αντίστοιχο του διαχειριστή-διοικητή της οχυρωμένης πόλης, διαχωρισμένης με εσωτερικό τείχος από το φρούριο. Η παρουσία του φρούραρχου ήταν έκτακτη στην αρχή και τακτική το δεύτερο μισό του 15ου αιώνα, με δικαιοδοσία την οργάνωση του φρουρίου που αποτελούσε τον βόρειο, καθαρά στρατιωτικό χώρο του κάστρου της Μεθώνης, ενώ ο διαχειριστής-διοικητής πόλης, με παρουσία το διάστημα 1442-1500, είχε την ευθύνη της δημόσιας τάξης, της ασφάλειας των πολιτών και της διακίνησης στο λιμάνι της Μεθώνης. Τον 15ο αιώνα, ο castellano-κυβερνήτης

και ο capitano-φρούραρχος έφεραν μερικές φορές και τον τιμητικό τίτλο provveditore di Modone, προβλεπτής Μεθώνης, ενώ επίσης τιμητικός τίτλος ήταν στη Μεθώνη και η προσφώνηση rettore, ρεκτορας, που χρησιμοποιήθηκε σπάνια για κάποιους φρούραρχους και ακόμη λιγότερους κυβερνήτες.

Εκτός από τα αξιώματα εξουσίας, υπήρχαν στη Μεθώνη και θέσεις γενικού γραμματέα, λογιστών, γραμματέων, γραφένων, τεχνικών συμβούλων, δημοσίων υπαλλήλων και γιατρού, τις οποίες κατείχαν επίσης Ενετοί, για τους οποίους δεν γίνεται κανένας λόγος στα χειρογράφα κατάσταχη της Γραμματείας στη Βενετία και μόνο σπάνιες αναφορές σε πράξεις ή έγγραφα της εποχής. Τα ονόματα των Ενετών που κατείχαν αυτές τις απλές διοικητικές θέσεις δεν συγκαταλέγονταν σε αυτά των μεγάλων οικογενειών της Βενετίας, ενώ ορισμένες φορές Έλληνες, με βεβαιωμένη υπακοή και προσφορά υπηρεσιών προς τη Βενετία, διορίστηκαν σε παρόμοιες θέσεις, ειδικότερα στη θέση του γιατρού.

Ο διορισμός των συμβούλων συγκυβερνητών σταμάτησε το 1460, με αποτέλεσμα η τριαρχία εξουσίας στη Μεθώνη μέχρι τότε κυβερνητής-δύο σύμβουλοι να μετατραπεί σε κυβερνητή-φρούραρχος-διοικητής πόλης για τη υπόλοιπα 40 χρόνια της πρώτης ενετικής διακυβέρνησης. Όλοι οι κυβερνήτες, σύμβουλοι, φρούραρχοι και διοικητές πόλης προέρχονταν από τις τάξεις ευγενών των επιφανέστερων οικογενειών πατρικών της Βενετίας, δέγμη της αξίας που προσέδιδε η Serenissima Repubblica di Venezia στη Μεθώνη. Στα τέλη του 1499 τα ενετικά πολιτικά σώματα έστειλαν να στείλουν, μέσα σε διάστημα 2-3 μηνών, τέσσερις φρούραρχους στη Μεθώνη για την ενίσχυση της άμυνας της. Τον Αύγουστο του 1500 οι Τούρκοι θα καταλάβουν το κάστρο.

Κατά τη δεύτερη ενετική περίοδο της Μεθώνης, 1686-1715, η διαρθρωτική της διοίκηση στο κάστρο άλλαξε ριζικά εξαιτίας της αυξανόμενης

τουρκικής παρουσίας στο θέατρο της νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου. Το Maggior Consiglio, το Μεγα Συμβούλιο της Βενετίας, διόριζε ανά διετία έναν provveditore di Modone (προβλεπτή Μεθώνης), έναν provveditore di Messenia (προβλεπτή Μεσσηνίας), έναν rettore di Messina (ρέκτορα Μεσσηνίας), και έναν camerlengo di Messenia (διαχειριστή Μεσσηνίας), και τους τέσσερις με έδρα τη Μεθώνη. Συγχρόνως το Senato, η Γερουσία της Βενετίας, διόριζε επίσης σε τακτά διαστήματα έναν provveditore generale straordinario dell'armi in Morea (έκτακτο προβλεπτή στρατηγό στρατιάς Πελοποννήσου), και έναν provveditore in Morea (έκτακτο προβλεπτή Πελοποννήσου). Αυτό σημαίνει ότι η Μεθώνη, για το διάστημα 1698-1715, γνώρισε έξι σημαντικές θέσεις εξουσίας: τον προβλεπτή Μεθώνης, απόλυτο πολιτικό και στρατιωτικό κύριο του κάστρου με ευθύνη στα θέματα διοίκησης, ενίσχυσης οχύρωσης και ανεφοδιασμού· τον έκτακτο προβλεπτή στρατηγό στρατιάς Πελοποννήσου με ευθύνη τον έλεγχο, τον ανεφοδιασμό και το συντονισμό των ενετικών στρατευμάτων σε όλη την Πελοπόννησο και συχνά απόντα από τη Μεθώνη, ευρισκόμενο στο Ναύπλιο, πρωτεύουσα του Regno di Morea, του ενετικού βασιλείου της Πελοποννήσου· τον έκτακτο προβλεπτή Πελοποννήσου με βασική ευθύνη την ενίσχυση των ενετικών κάστρων Πελοποννήσου, αξίωμα δίχως διορισμό στο διάστημα 1698-1714 και η αυτό με τον έκτακτο προβλεπτή στρατηγό στρατιάς Πελοποννήσου να έχει αναλάβει και αυτόν τον τομέα· τον προβλεπτή Μεσσηνίας, στρατιωτικό υπεύθυνο της περιοχής· τον ρέκτορα Μεσσηνίας, πολιτικό υπεύθυνο της περιοχής· τον διαχειριστή Μεσσηνίας, υπεύθυνο τον τρόπο κατανομής των πόρων που προορίζονται για την περιοχή. Όπως και κατά την πρώτη ενετική περίοδο, όλοι αυτοί οι ενετοί αξιωματούχοι προέρχονταν από τις τάξεις των επιφανέστερων οικογενειών ευγενών πατρικών της Βενετίας. Το διάστημα 1713-1715 πολλοί έμπειροι πολιτικοί και στρατιωτικοί αξιωματούχοι εστάλησαν στη Μεθώνη με σκοπό την ενίσχυση της οχύρωσης και τη βελτίωση της οργάνωσής της. Τον Αυγούστο του 1715 η Γαλινοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας θα χάσει από τους Τούρκους για δεύτερη και οριστική φορά το κάστρο.

Ο μόνος κατάλογος των αξιωματούχων της Βενετίας στη Μεθώνη που γνωρίζω δημοσιεύθηκε το 1873 από τον γερμανό ιστορικό Karl Hoop στο, υπό γαλλική έκδοση, έργο του *Chroniques gréco-romaines inédites ou peu connues*. Μια επιστημένη έρευνα στα αρχεία της Βενετίας μου έδειξε ότι πρόκειται για έναν έγκυρο κατάλογο, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την ακρίβεια των πληροφοριών του, με εξαίρεση κάποια λάθη στην αναγραφή αξιωματικών και ημερομηνιών. Ο κατάλογος πάσχει εντούτοις από μια σοβαρή αμέλεια και από μια ακόμη σοβαρότερη έλλειψη. Η αμέλεια είναι ότι ο Hoop δεν προσδιορίζει, αναφέροντας μαζί κυβερνήτες Μεθώνης και Κορώνης, ποιος ήταν στο ένα και ποιος στο άλλο κάστρο, στις περιπτώσεις που κάποιοι κυβερνήτες δεν εναλλάχθηκαν και στα δυο κάστρα. Η έλλειψη είναι ότι, περιοριζόμενος σε κυβερνήτες ή φρούραρχους για την πρώτη και προβλεπτές για τη δεύτερη ενετική περίοδο, δεν περι-

λαμβάνει, ούτε τους συμβούλους-συγκυβερνήτες, ούτε τους διοικητές πόλης, ούτε τους διαχειριστές, ούτε τους έκτακτους προβλεπτές στρατιάς ή βασιλείου Πελοποννήσου.

Ο κατάλογος των ενετών αξιωματούχων του κάστρου της Μεθώνης, τον οποίο συντάζει και παραθέτω στη συνέχεια, βασίζεται στον προσεκτικό συνδυασμό στοιχείων που έκανα από πέντε διαφορετικές θέσεις: τα αρχεία της *Serenissima Repubblica di Venezia* με τις εκλογές των πολιτικών, στρατιωτικών και διπλωματικών αντιπροσώπων του κράτους· τη διορθωτική σταχυολόγηση ονομάτων και χρονολογίων που έκανε η ενετική γραμματεία με αφορμή τοποθετήσεις αξιωματούχων της Βενετίας σε διάφορα πόστα· το αρχαικό ενετικό υλικό το σχετικό με την Ελλάδα, που δημοσίευσε ο Κωνσταντίνος Σάβας τις πράξεις των πολιτικών οργάνων της Βενετίας που αφορούν την Ελλάδα δημοσιευμένες από τον Freddy Thiriet· τις πράξεις των ενετικών πολιτικών οργάνων που δημοσίωσε η βουλευτική αντιπροσωπεία της Βενετίας. Η αναφορά του τρόπου σύνταξης του εν λόγω καταλόγου είναι απαραίτητη για τη δυνατότητα ελέγχου του από όσους θα τον χρησιμοποιήσουν ως εργαλείο έρευνας.

Τα αρχεία της Γαλινοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας, μοναδικό στο είδος τους και σε ό,τι αφορά το χρονικό διάστημα που καλύπτουν και σε ό,τι αφορά τον τρόπο σύνταξής τους, βρίσκονται σήμερα, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, συγκεντρωμένα στο Archivio di Stato di Venezia. Σε έντεκα χειρόγραφους τόμους που έλεγξα στο σύνολό της εντόπια σε διάφορα σημεία αξιωματούχους της Βενετίας για τη Μεθώνη, τους απομύθωσα και κατάρτισα έναν πρώτο κατάλογο που αποτελεί και τον κύριο κορμό του τελικού καταλόγου. Το πλεονέκτημα αυτής της πηγής είναι ασφαλώς ότι πρόκειται για τις εγγραφές της ίδιας της πολιτικής ηγεσίας της Βενετίας. Το μειονέκτημα είναι ότι παρουσιάζει κενά για ορισμένα χρονικά διαστήματα, καθώς και ότι χειρόγραφα των οποίων κάποιες ημερομηνίες επικαλύπτονται (registri 4, 5, 6, 8) εμφανίζουν ημερομηνίες που σε προηγούμενο ή επόμενο χειρόγραφο διαφέρουν για το ίδιο άτομο και το ίδιο αξίωμα. Το πρώτο μειονέκτημα οφείλεται σε απώλεια ή καταστροφή τεκμηρίων, ενώ το δεύτερο άλλοτε σε λάθη μεταγραφής ή αντίγραφης, και άλλοτε στο ότι προτιμήθηκε η αναγραφή της ημερομηνίας ανάλυσης καθήκοντων και όχι αυτή της εκλογής σε κάποιο αξίωμα. Εάν οι όροι *αντιγραφή* και *μεταγραφή* προκαλούν αταξία με δεδομένο ότι πρόκειται για πρωτότυπα χειρόγραφα των αντίστοιχων εποχών τους, πρέπει να σημειωθεί πως οι γραμματίες της πολιτικής ηγεσίας της Βενετίας κατάρτιζαν κατ'επίσημο στα οποία μετέφεραν το όνομα, το αξίωμα και την ημερομηνία εκλογής κάποιου σε πολιτική, στρατιωτική ή διπλωματική θέση, από άλλα κατάσταχα, τα οποία ήταν τα πρακτικά της απόφασης εκλογής-διορισμού. Επειδή πολλά πρακτικά αποφάσεων έχουν απορριχθεί, τα κατάσταχα σύνοψης των πρακτικών παραμένουν οι βασικές πηγές για τις αντίστοιχες πληροφορίες. Αυτές άλλωστε είναι και ο λόγος για τον οποίο τα ουσιαστικά κατάσταχα της ενετικής εξουσίας, ανεκτίμητης, κατά τα άλλα, ιστορικής αξίας, πρέπει να χρησιμοποιούνται με προσοχή και σε

συνδυασμό με άλλες πηγές.

Η γραμματεία των διοικητικών οργάνων της Βενετίας, στη σύννομη της *Segretario alle voci serie Mistra*, busta 313, έκανε μια σταχυολόγηση ονομάτων ενεντίων αξιωματούχων για διάφορα σημεία της ενετικής επικράτειας τον 14ο και 15ο αιώνα. Δεν πρόκειται για κανονικό κατάστιχο σύννομης πρακτικών όπως τα προηγούμενα, αλλά για επιλεκτικό, διορθωτικό κατάλογο ονομάτων προς κλήση των των κανονικών. Για τη Μεθώνη, που αναφέρεται στα φφ. 22, 23, 40, 41, υπάρχουν 28 ονόματα κυβερνητών και συμβούλων με τα έτη εκλογής τους για υπηρεσία στα κάστρα Μεθώνης και Κορώνης στο διάστημα 1335-1437. Η αξία αυτής της μικρής χειρόγραφης σύννομης έγκειται στο ότι αρκετά από τα 28 αυτά ονόματα αφορούν συμβούλους της Μεθώνης, αξίωμα χρησιμοποιημένο ή υποτιμημένο από πολλούς ερευνητές, παρόλο που αφορούσε τη συγκρέσηση του κάστρου.

Μετά τους δύο καταλόγους που συνέταξα με βάση τις δύο προηγούμενες πηγές, προχώρησα στη σύνταξη τριών ακόμη καταλόγων αξιωματούχων Μεθώνης με βάση τρεις διαφορετικές εκδόσεις του Κωνσταντίνου Σάθα με 2.216 αποφάσεις και πράξεις της ενετικής εξουσίας, σχετικές με την Ελλάδα, από τα τέλη του 13ου έως τα τέλη του 15ου αιώνα⁴ του Freddy Thieriet με 5.062 διατάγματα και ενσολές διαφορετικών πολιτικών οργάνων της Βενετίας σχετικά με την Ελλάδα για το διάστημα 1160-1463⁵ της βουλευτικής αντιπροσωπείας της Βενετίας με αλληλογραφία ανάμεσα στις ενετικές επαρχίες και το μητροπολιτικό κέντρο της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας για το διάστημα 1300-1797⁶. Μεγάλο μέρος αυτού του υπέρογκου αρχαιολογικού που έλεγξα αφορά τη Μεθώνη, αποτελώντας ανεξάντηλο χρυσωρυχείο στοιχείων για πολιτικά, στρατιωτικά, οικονομικά, διδακτικά, διαχειριστικά, οργανωτικά, θρησκευτικά και ηθρογραφικά θέματα του κάστρου, με αναφορές ονομάτων αξιωματούχων της Μεθώνης. Εκτός από τις πλούσιες πληροφορίες τους σε τόσο διαφορετικούς τομείς, η αξία τους έγκειται και στο ότι απεικονίζουν τον μόνο τρόπο πλήρωσης των ονομάτων για χρονικές περιόδους που χάθηκαν από τα βιβλία πρακτικών ή από τα κατάστιχα εκλογών αξιωματούχων.

Κάνοντας έναν συγκεκριμένο με διασταύρωση, επαλήθευση, διάρθωση όπου επιβαλλόταν, και αλληλοσυμπλήρωση ανάμεσα σε έναν κατάλογο για το διάστημα 1349-1500 και 1686-1715, τον οποίο συνέταξα με βάση τα χειρόγραφα αρχεία της Βενετίας στον μικρό χειρόγραφο κατάλογο της ενετικής γραμματείας για το διάστημα 1335-1437, σε έναν κατάλογο για το διάστημα 1305-1500, τον οποίο συνέταξα με βάση το αρχαιολογικό που εξέδωσε ο Σάθας, σε έναν κατάλογο για το διάστημα 1228-1462, τον οποίο συνέταξα με βάση το αρχαιολογικό που εξέδωσε ο Thieriet, και σε έναν κατάλογο για το διάστημα 1301-1442, τον οποίο συνέταξα με βάση το αρχαιολογικό που εξέδωσε η βουλευτική αντιπροσωπεία της Βενετίας, κατέληξα στην κατάρτιση του καταλόγου που ακολουθεί. Τα άτομα με την αντίστοιχη ιδιότητα τους αφορούν μόνο τη Μεθώνη, με εξαίρεση ορισμένους συμβούλους που αναφέρονται και για τη Μεθώνη και για την Κο-

ρώνη. Το ονόματά τους, γραμμένα σε χειρόγραφο ή πράξεις άλλοτε σε παραφωρμαμένα λατινικά (Mauroceno, Iustiniano, Laureadano κ.ο.κ.), άλλοτε σε βενετοϊταλικά (Fuschulo, Venero, Coraro, Caucho, Pexaro, Badoaro κ.ο.κ.), δεν τα αναγράφω στην ιταλική (Giustiniani, Loredano, Venier κ.ο.κ.), αλλά στην ενετική γραφή τους (Morosini, Giustinian, Loredan, Foscolo, Venier, Corer, Cocco, Pisaro, Badoer κ.ο.κ.) Οι χρονολογίες στις οποίες σημειώνεται μόνο το έτος, είναι οι χρονιές που η παρουσία των αντίστοιχων ατόμων πιστοποιείται στη Μεθώνη σε έγγραφα με την αντίστοιχη ιδιότητα, ενώ όταν γράφεται ολόκληρη ημερομηνία, τότε αυτή αποτελεί την ημερομηνία εκλογής τους από τα πολιτικά σώματα της Βενετίας στο αντίστοιχο αξίωμα. Ολόκληρη ημερομηνία αναφέρεται και στα έγγραφα, αλλά αναγράφω μόνο το έτος για να μην προκληθεί σύγχυση με τις ημερομηνίες των εκλογών. Στις λίγες ημερομηνίες διαχειριστών και διοικητών πόλης που υπάρχει ερωτηματικό στη θέση της ημέρας του μήνα, είναι διότι δεν αναγράφεται η ημέρα στο χειρόγραφο από το γραμματέα και όχι διότι το χειρόγραφο έχει φθαρεί σε εκείνο το σημείο. Μια χρονιά επικαλυπνύεται (1229, 1357, 1364, 1372, 1381, 1389, 1391, 1405, 1406, 1417, 1433), όταν έγγραφα πιστοποιούν για την ίδια χρονιά διαφορετικούς κυβερνήτες, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι συμπληρώθηκαν. Απλώς αλληλοδιαδέχθηκαν ο ένας τον άλλο. Δύο τελευταίες παρατηρήσεις είναι χρήσιμες σχετικά με τις χρονολογίες. Ανάμεσα στην ημερομηνία εκλογής που αναφέρεται στον κατάλογο και στην ημερομηνία ανάληψης καθηκόντων επί τόπου μεσοβαθύνων, ανάλογα με την περίπτωση, από έτος έως έξι μήνες. Επίσης, εάν σε μερικά σημεία ημερομηνίες δείχνουν να μην είναι στη χρονολογική σειρά τους, αυτό είναι φαινομενικό: το έτος για τη Βενετία δεν άρχιζε την 1η Ιανουαρίου, αλλά την 1η Μαρτίου. Κατά συνέπεια ο Ιανουάριος και ο Φεβρουάριος ήταν στο τέλος, μετά από όλους τους άλλους μήνες του χρόνου.

Ο ρόλος που ένας τέτοιος κατάλογος παίζει στην αρχαιολογική και ιστοριογραφική έρευνα είναι καθοριστικός. Η χρονολόγηση μιας κατασκευής, η αναγνώριση της αρχιτεκτονικής ταυτότητας που ήταν αρχιτεκτονικά δεν είναι αρτημέλες, ο χρονολογικός προσδιορισμός κάποιου ιστορικού γεγονότος, και ο εντοπισμός του εμπνευστή μιας ανυπογράφης διαταγής ή του πρωταγωνιστή μιας ιστορίας, είναι συνήθως δυνατά χάρη σε αυτόν τον κατάλογο. Τα κενά που παρουσιάζει σε ονόματα κυβερνητών το 1209-1286 και σποραδικά σε κάποιες άλλες χρονιές, καθώς και σε ονόματα συμβούλων το πρώτο μισό του 14ου και του 15ου αιώνα, ίσως συμπληρωθούν όταν εντοπισθεί και μελετηθεί το τεράστιο αρχαιολογικό εκτός Βενετίας, σκορπισμένο σε κρατικά αρχεία και ιδιωτικές συλλογές όλου του κόσμου. Ήδη, ωστόσο, προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες: χάρη σε αυτόν τον κατάλογο αναγνωρίστηκε η ταυτότητα των ενετικών θυρεών του κάστρου της Μεθώνης, χρονολογήθηκαν τα ενετικά Λιοντάρια της, και αποκαλύφθηκαν μια σειρά από αρχιτεκτονικά, ιστορικά και ηθρογραφικά στοιχεία που ανύψουν προοπτικές για πληρέστερη γνώση και άλλων τομέων της μακράς ιστορίας και πολυτάραχης ιστορίας της Μεθώνης.

Η Βενετία, που είχε πολλούς τρόπους να ελέγχει τους αξιωματικούς της όπου και αν βρίσκονταν, σε πολιτική, στρατιωτική ή διπλωματική θέση, τους παρείχε εξισορροπητικά το προνόμιο να αφήνουν στην αιωνιότητα την ταυτότητά τους, τοποθετώντας το θυρεό τους σε περιβλεπτα σημαία του χώρου της εξουσίας τους. Προνόμιο ειδικά ζηγισμένο εφόσον ούτε οικόσημα δόγηδων ούτε οικόσημα άλλων υψηλόβαθμων αξιωματούχων δεν εστοπεθεύοντο, παρά μόνον εκείνων που επί τόπου διοικούσαν, ώστε να νιώσουν ως οι πραγματικοί κύριοι του χώρου εξουσίας τους. Συζήτησιμο το εάν ξεγελάσθηκαν για το ποιος ήταν ο πραγματικός κύριος του κάστρου της Μεθώνης. Αλλά αναμφισβήτητο το ότι τα ονόματά

τους επέζησαν της εξουσίας της Βενετίας. Και όχι μόνο στα χειρόγραφα κατάστιχα των αρχείων του μητροπολιτικού κέντρου, αλλά και στον τόπο που έδρασαν. Η ταυτότητά τους διατηρήθηκε στα τείχη της Μεθώνης –ταλαιπωρημένος από τα στοιχεία της φύσης και του Ανθρώπου πωρόλιθος–, λαβωμένη από την Ιστορία μαρτυρία εξουσίας. Σίγουρα κανείς, εντούτοις, δεν θα φανταζόταν τότε ότι σήμερα, αιώνες αργότερα, κάποιος θα ανεβοκατέβαινε με ενθουσιασμό τείχη, πολεμιόστρες, προμαχώνες, πύργους και παραπέτα της Μεθώνης για να εντοπίσει, καταγράψει, φωτογραφίσει και μελετήσει τα οικόσημα και τα λιοντάρια της. Και ότι θα ανασκάλευε τα απρόσιτα τότε αρχεία της Γαλινοτάτης Δημοκρατίας της

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΝΕΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΤΗΣ ΜΕΘΩΝΗΣ

Πρώτη ενετική περίοδος 1209-1500

CASTELLANI (ΚΥΒΕΡΝΗΤΕΣ)	CONSIGLIERI (ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ)	ΚΥΒΕΡΝΗΤΕΣ ΜΕΘΩΝΗΣ	ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΕΘΩΝΗΣ-ΚΟΡΨΙΝΗΣ, 1345-1390
1228 Raffaello Goro		1345 Pietro Bragadin	Giovanni Tiepolo, Marco Caravello, Francesco Tiepolo,
1229 Lorenzo Polani		1346 Giovanni Gradenigo	Francesco Nani, Paolo Rosso, Andrea Marin,
1229 Tommaso Dandolo		1347 Giovanni Loredan	Pancrazio da Canal, Andrea Zane, Ermolao Bembo,
1230 Leonardo Foscolo		1349 Andrea Morosini	Angioiello Soranzo, Donato Barbaro, Marco Steno,
?1270 Marco Bembo		1353 Bertuccio Boccaso	Marco da Leze, Alvise Moro, Lorenzo da Canal,
?1270 Matteo Zen		1354 Paolo Loredan	Nicolò Salomon, Marco Coppo, Nicolò Balbi,
?1270 Leonardo Michiel		1355 Andrea Morosini	Giovanni Polani, Rosso Ferro, Giovanni Balfo,
1286 Marco Falier		1356 Marco Querini	Giovanni Longo, Tommaso Zen, Tommaso Gritti,
1287 Marino Morosini		1357 Andrea Foscolo	Nicolò Griani, Nicolò Dario,
1288 Marino Badoer		1357 Marino Gradenigo	Marco Barbarigo, Jacopo da Leze,
1290 Giovanni Zen		1359 Andrea Giustinian	Marco Moro, Giovanni Barozzi,
1291 Angelo Marcello		1360 Francesco Caravello	Marco Coppo, Belletto Roman,
1292 Nicolò Querini		1361 Giovanni Giustinian	Tantardito de Mezo, Francesco Valaresso,
1293 Delfino Dolfin		1363 Bertuccio Zorzi	Marco Steno, Marco Longo,
1294 Nicolò Falier		1364 Nicolò Gradenigo	Marco Minotto, Daniele Giustinian,
1297 Giovanni Barbarigo		1364 Taddeo Giustinian	Nicolò Nani, Leonardo Moro,
1298 Bajamonte Tiepolo		1365 Matteo Contarini	Simon Darmer, Lorenzo Zorzi,
1301 Belletto Falier		1366 Filippo Pisani	Andrea Cocco, Nicolò Dandolo,
1302 Leonardo Giustinian		1367 Giovanni Loredan	Marino Dandolo, Bernardo Falier,
1303 Carlo Querini		1368 Francesco Caravello	Francesco Pizzamano, Nicolò Marcello,
1304 Pietro Contarini		1369 Vittorio Pisani	Antonio Coppo, Antonio Gradenigo,
1305 Marino Gradenigo		1370 Vittorio Dolfin	Girolamo Marcello, Giovanni Barbaro,
1306 Pietro Zen		1372 Nicolò Zen	Lazzaro Darpino, Jacopo Davanzaro,
1308 Belletto Giustinian		1372 Francesco Bembo	Francesco Bellegno, Pietro Papaciza,
1309 Marino Gradenigo	1309 Paolo da Mosto, Giovanni Michiel	1373 Ermolao Venier	Marco Landò, Bernardo Diedo,
1310 Enrico Ferro		1375 Vittorio Pisani	Blasino Malipiero, Pietro Arimondo,
1311 Pancrazio Giustinian		1376 Marino Badoer	Pietro Premarin, Lazzaro Darpino.
1312 Marino Gradenigo		1377 Bertuccio Loredan	
1313 Francesco Dandolo		1379 Marino Soranzo	
1314 Giovanni Corner	1314 Marinello Sagredo, Pietro Zorzi	1381 Paolo Marcello	
1317 Tommaso Dandolo		1381 Michele Steno	
1319 Marino Badoer	1319 Francesco Malipiero, Pantaleone Michiel	1383 Pietro Grimani	
1322 Biagio Zen		1385 Vitale Landò	
1327 Dardi Bembo		1386 Filippo Corner	
1328 Marco Minotto		1388 Nicolò Zen	
1329 Pietro Viaro		1389 Filippo Pisani	
1330 Pietro Loredan		1389 Leonardo Bembo	
1331 Giovanni Querini		1390 Filippo Corner	
1332 Giovanni Morosini		1391 Francesco Bragadin	
1333 Benedetto Molin		1391 Nicolò Zen	1391 Pietro Arimondo
1335 Giovanni Venier	1335 Nicolò Marcello	1392 Francesco Bragadin	
1337 Benedetto Molin		1394 Nicolò Valaresso	1394 Napoleone Foscolo, Scipione Bembo
1339 Marco Ruzzini		1396 Marino Caravello	1396 Marco Gradenigo, Pietro Premarin
1341 Nicolò Pisani		1398 Antonio Bembo	1398 Marco Gradenigo, Pietro Premarin
1342 Marco Giustinian		1399 Antonio Michiel	
1343 Giovanni Contarini	1344 Bertuccio Molin		

**ΚΥΒΕΡΝΗΤΕΣ
ΜΕΘΩΝΗΣ**

1400 Rosso Marin
1401 Pietro Venier
1402 Jacopo Trevisan
1403 Nicolò Valaresso
1405 Jacopo Civran
1405 Francesco Priuli
1406 Vitale Miani
1406 Vitale Miani
1407 Antonio da Mulà
1408 Andrea Gustinian
1409 Donato da Porto

**CONSIGLIERI
(ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ)**

1405 Marco Minio, Marino Pasqualigo
1406 Francesco Boldù, Marino Pasqualigo
1406 Andrea Valaresso, Francesco Boldù

CAPITANI (ΦΟΥΡΑΡΧΟΙ)

αξιωμα που τηρήθηκε έκτακτα στην
αρχή και τακτικά το β' μισό του 15ου αι.
1401 Filippo Molin
1402 Agostino Querini

1405 Marco Correr

CASTELLANI (ΚΥΒΕΡΝΗΤΕΣ)

1410 Lorenzo Venier
1411 Nicolò Foscolo
1413 Giovanni Navigero
1415 Michele Trevisan
1416 Marco Dandolo
1417 Marco Correr
1417 Marino Cocco
1418 Donato da Porto
1419 Benedetto Trevisan
1420 Fantino da Pesaro
1422 Andrea Barbaro
1423 Jacopo Erizzo
1425 Benedetto Dandolo
1426 Cristoforo Marcello
1427 Cristoforo Duodo
1428 Bernardo Diedo
1430 Tommaso Marin
1431 Zaccaria Trevisan
1432 Luca Donado
1433 Giovanni da Pesaro
1433 Nicolò Zen
1436 Pietro Zen
1437 Giovanni Corner
15-4-1438 Gabriele Barbarigo
19-3-1440 Giusto Venier
23-2-1442 Alvise Foscarini
2-6-1444 Zaccaria Valaresso
7-8-1446 Benedetto Venier
26-11-1447 Pietro Basadonna
19-4-1450 Giovanni Venier
13-8-1452 Alessandro Marcello
19-1-1454 Donato Barbaro
18-5-1455 Nicolò Grimani
25-1-1457 Lodovico Contarini
14-5-1459 Giovanni Bembo
1461 Antonio Loredan
1462 Pietro Grimani
17-8-1464 Lorenzo Loredan
4-5-1466 Jacopo Querini
22-4-1469 Nicolò Capello
26-5-1473 Pietro Orio
21-8-1476 Marco da Lezze
18-7-1479 Antonio Soranzo
3-7-1482 Bartolomeo da Pesaro
3-6-1485 Francesco Bragadin
29-9-1486 Andrea Memmo
29-8-1489 Pietro Malipiero
4-5-1492 Pietro da Canal
25-9-1494 Antonio Venier
22-4-1497 Angelo Gradenigo
3-2-1498 Pietro Marcello
17-2-1499 Marco Gabriel

CONSIGLIERI (ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ)

αξιωμα που τηρήθηκε στο διάστημα 1308-1460

1410 Marino Pasqualigo, Marco Minio
1413 Giovanni Longo, Jacopo Emo
1437 Nicolò Querini
22-7-1438 Lodovico Badoer, 29-9-1438 Dionisio Contarini
24-7-1440 Francesco da Ponte, 24-2-1440 Pietro Bembo
11-3-1442 G. Boldù, 7-4-1443 M. Badoer, 1443 Tom. Tiepolo, 1443 Bar. Contarini
7-7-1443 Giovanni de Mezo, 24-5-1444 Andrea Lion
9-1-1445 Leonardo Michiel, 25-4-1446 Jacopo da Canal
3-3-1448 Antonio Morsosini, 10-3-1448 Giuseppe Barbaro
13-10-1448 Blasino Michiel, 5-10-1449 Lodovico Badoer
20-4-1451 Filippo Barbarigo, 13-5-1451 Jacopo Miani
13-5-1451 Francesco Cocco, 20-6-1451 Alvise Tagliapietra
7-10-1453 Pasquale Boldù, 14-10-1453 Leonardo Moro
1455 Antonio Valier
13-8-1457 Bartolomeo Erizzo, 16-8-1457 Urbino Foscari
13-4-1459 Ermolao Minio, 22-7-1460 Pasquale Morsosini

CAPITANI (ΦΟΥΡΑΡΧΟΙ)

αξιωμα που τηρήθηκε έκτακτα στην
αρχή και τακτικά το β' μισό του 15ου αι.

1410 Marco Baffo
1416 Delfino Venier
1419 Fantino da Pesaro

1432 Nicolò Erizzo

**CAMERLENGHI - CAPITANI DI BORO
(ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΕΣ-ΔΙΟΙΚΗΤΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ)**

αξιωμα που τηρήθηκε
το β' μισό του 15ου αι.
19-8-1442 Carlo Malipiero
27-10-1443 Marco Barbaro
31-10-1445 Francesco Loredan
23-4-1448 Francesco Pasqualigo
25-10-1450 Giovanni Baffo
28-10-1451 Domenico Marin
15-4-1453 Andrea Priuli
7-4-1454 Lodovico Morsosini
23-9-1485 Zaccaria Tronzone
24-8-1469 Pietro Tiepolo
? - 6-1473 Francesco Minio
? - 6-1475 Andrea Moro
1-6-1478 Bartolomeo Minio
? - 5-1481 Filippo da Canal
? - 6-1482 Bernardo Contarini
? - 6-1485 Benedetto Moro
? - 6-1487 Giovanni Donato
25-12-1490 Marco Zaccaria
2-3-1493 Pietro Gradenigo
6-12-1495 Francesco Lippomano
11-11-1498 Andrea Ballastro

1447 Alvise Baffo
1453 Nicolò da Canal
1455 Vittorio Capello
4-9-1461 Antonio Loredan
24-2-1463 Benedetto Gritti
11-5-1466 Antonio Malipiero
22-6-1469 Andrea Querini
31-7-1470 Alvise Querini
24-11-1472 Alvise Tagliapietra
31-10-1475 Federigo Giustinian
18-10-1477 Francesco Loredan
? - 9-1480 Priamo Tron
? - 9-1483 Luca Querini
? - 2-1486 Giorgio Diedo
7-9-1489 Imperiale Contarini
26-8-1492 Pietro Sagredo
21-12-1494 Francesco Bembo
15-10-1497 Natale Natale
22-10-1497 Antonio Bonomi
18-10-1499 Geronimo da Canal
3-11-1499 Pietro Sagredo
30-11-1499 Antonio Zantani
1500 Nicolò Marcello

Δεύτερη ενετική περίοδος 1686-1715

PROVEDITORI DI MODONE (ΠΡΟΒΛΕΠΤΗΣ ΜΕΘΩΝΗΣ)

5-9-1686 Filippo Marin
13-1-1689 Alessandro Priuli
19-4-1693 Giovanni Morosini
2-10-1695 Francesco Griani
3-11-1697 Isperio Pasqualigo
8-11-1699 Giovannadrea Loredan
27-12-1700 Pietro Bembo
17-9-1702 Santo Balbi
17-8-1704 Foscarino Foscarini
7-11-1706 Francesco Foscarini
29-3-1708 Luca Priuli
17-11-1709 Marco Zane
21-12-1711 Daniele Balbi
3-12-1713 Giampietro Donado

PROVEDITORI DI MESSENIA (ΠΡΟΒΛΕΠΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ)

21-6-1693 Giovanni Querini
6-8-1696 Pellegrino Pasqualigo
14-12-1698 Girolamo Marcello
19-3-1701 Giovanni Pizzamano
9-4-1703 Francesco Moro
26-4-1705 Alvisé Basadonna
27-12-1707 Giovanni Badoer
18-5-1710 Vincenzo Badoer
11-5-1710 Nicolò Querini
(σημείωση το διάστημα 1712-1714)
16-12-1714 Costantino Loredan

PROVEDITORI GENERALI ESTRAORDINARI DELL'ARMI IN MOREA (ΕΚΤΑΚΤΟΙ ΠΡΟΒΛΕΠΤΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΩΙ ΣΤΡΑΤΙΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ)

4-9-1687 Nicolò Corner
23-12-1687 Jacopo Corner
5-1-1689 Antonio Zen
17-2-1693 Marino Michiel
4-12-1694 Alessandro Molin
12-4-1695 Agostino Sagredo
29-12-1696 Paolo Nani
30-11-1697 Francesco Grimani
5-12-1699 Daniele Doffin
8-7-1700 Jacopo da Mosto
2-9-1702 Antonio Nani
7-3-1705 Angelo Emo
23-12-1707 Marco Loredan
6-12-1710 Antonio Loredan
9-12-1713 Alessandro Bon

PROVEDITORI ESTRAORDINARI IN MOREA (ΕΚΤΑΚΤΟΙ ΠΡΟΒΛΕΠΤΕΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ)

4-9-1687 Alessandro Molin, Giorgio Benzoni
24-1-1687 Antonio Molin
20-11-1688 Taddeo Graderigo
18-9-1691 Pietro Duodo
6-10-1691 Alessandro Bon
27-3-1694 Filippo Donado
1-3-1695 Giustino Riva
31-7-1697 Antonio Loredan
κανόνας διορισμός
μέχρι το 1714
12-1-1714 Almorò Morosini
16-1-1714 Vincenzo Pasta

RETTORI DI MESSENIA (ΡΕΚΤΟΡΕΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ)

16-11-1692 Giovanni Badoer
15-1-1694 Alvisé Donado
23-9-1696 Alvisé Querini
28-6-1699 Giovanni Badoer
26-9-1701 Pietro Badoer
31-1-1705 Marco Barbarigo
6-5-1708 Bernardo Lippomano
30-11-1710 Costantino Loredan
15-3-1711 Camillo Trevisan
19-3-1713 Marco Venier
26-5-1715 Pellegrino Pasqualigo

CAMERLENGHI DI MESSENIA (ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ)

5-4-1693 Lodovico Bembo
19-2-1695 Vincenzo Corner
10-11-1697 Lodovico Barbaro
8-10-1699 Giovanni Querini
13-11-1701 Alessandro Orto
18-11-1703 Vincenzo Zorzi
6-10-1705 Andrea Corner
13-11-1707 Francesco Corner
17-11-1709 Alessandro Orto
21-12-1711 Jacopo Boschetti
29-6-1712 Lucio Balbi
10-12-1713 Domenico Badoer

Βενετίας για να ανασύρει πληροφορίες σχετικά με τα άτομα που θέλουν να κερδίσουν την αιωνότατη σκαλιζόντα στα τέλη της Μεθώνας την ταυτότητα τους. Την κέρδισαν. Οχι όμως με τον τρόπο που φιλοδοξούσαν...

Σημειώσεις

- «Κάτορα που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε ως τα ιδανικά μέλη του κρούσους μας». F. Thieriet, *Délibérations des assemblées vénitienes concernant la Romanie*, τόμ. 2, σ. 34.
- «Το ουσιαστικό μέρη της πολιτείας». F. Thieriet, *Régestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Romanie*, τόμ. 1, σ. 138.
- Segretario alle voci: *Universi o Misti*, Reggimenti, reg. 1: 1349-1353, φ. 59^r
reg. 2: 1362-1367, φ. xxx^r
reg. 3: 1383-1387, φ. 28^r
reg. 4: 1438-1455, φφ. 84^r, 84^v, 85^r
reg. 5: 1437-1490, φφ. 31^r, 31^v
reg. 6: 1465-1502, φφ. 77^r, 78^r, 132^r
reg. 8: 1492-1523, φφ. 32^r, 90^r, 90^v
- Segretario alle voci: *Elezioni del Senato*, reg. 20: 1683-1694, φφ. 175^r, 176^r, 180^r, 180^v,
reg. 21: 1694-1719, φφ. 170^r, 171^r, 174^r.
- Segretario alle voci: *Elezioni del Maggior Consiglio*, reg. 24: 1687-1699 (στην πραγματικότητα 1685-1700), φφ. 231^r, 237^r, 239^r, 241^r,
reg. 25: 1699-1717 (στην πραγματικότητα 1697-1717), φφ. 243^r, 246^r, 247^r, 248^r.
- Constantin N. Sathas, *Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au Moyen Age*, Maisonneuve et Cie, 9 τόμ., Paris 1880-1890.
- Freddy Thieriet, *Délibérations des assemblées du Sénat de Venise concernant la Romanie*, Mouton et C', 3 τόμ., Paris 1958-1961.

Freddy Thieriet, *Délibérations des assemblées vénitienes concernant Romanie*, Mouton et C', 2 τόμ., Paris 1966-1971.

6. *Deputazione Veneta: I libri commemoriali della Repubblica di Venezia*, 23 τόμ., Venezia 1876-1914 είναι χαρακτηριστικό ότι, αν και πρόκειται για επίσημη κρατική έκδοση του 20ού αιώνα, στις λέξεις *Repubblica* και *Venezia* του τίτλου προτιμήθηκε η «βενεζιάνα» και όχι η ιταλική ορθογραφία).

Venetian Government in the Castle of Modon

P. Foutakis

A list of Venetian officials in Modon, published in 1873 by the German scholar Karl Hopf in his work *Chroniques grecs-romaines inédites ou peu connues*, is frequently used by most archaeologists, historians, architects and other relevant scholars as far as the castle of Modon is concerned. Nevertheless, the deficiencies, inaccuracies, and errors occurring in this list have dictated the compiling of a new one. On the other hand, no attempt has been made to specify how a Venetian government was established in Modon. Therefore, this article includes a new list of Venetian officials in Modon, which can be of great help in the relevant scientific research, and offers a clear picture of the way the Venetian government was organized in the castle of Modon throughout the centuries. Byzantines, Franks, Venitians, Ottomans and, finally, Abandonment itself have governed over the castle of Modon. It is about time that historiography establishes its headquarters in this castle, a site pregnant with historical memory.

P. F.